

ЦИВІЛЬНЕ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

УДК 346.9

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2024.6>

М. М. Войнарівський
orcid.org/0000-0002-0510-9932
кандидат юридичних наук,
суддя

Миколаївського районного суду Миколаївської області

ЩОДО ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРИМУСОВОЇ ЛІКВІДАЦІЇ (ПРИПИНЕННЯ) СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКОЇ САНКЦІЇ

Постановка проблеми. Питання адміністративно-господарських санкцій є одним із найменш досліджених у сфері теоретичних робіт, присвячених правоохоронних санкцій у вітчизняному правовому просторі. Це пов'язано із значною новизною відповідної конструкції, запровадженої Господарським кодексом (далі – ГК України) у 2004 році. Хоча правове регулювання відповідальності юридичних осіб ставало предметом Конституційного розгляду ще у 2001 році (справа про відповідальність юридичних осіб) [1] і вже тоді було констатовано, що «стан регулювання притягнення юридичних осіб до відповідальності, зокрема щодо визначення строків застосування до них заходів впливу, Конституційний Суд України вважає неповним і таким, що не відповідає конституційному визначенню України як правової держави». На жаль, розвиток вчення про адміністративно-господарські санкції значною мірою «поставлено на паузу» завдяки деструктивним пропозиціям щодо скасування Господарського кодексу, запропонованих ініціаторами законопроекта 6013 [2], що ставить питання перспектив використання відповідного інституту у правовому просторі. Причому, проблема виникає не стільки з поняттям адміністративно-господарських санкцій як таких, скільки із кодифікованою основою відповідних санкцій, які при декодифікації перейдуть на рівень звичайного закону. І це при тому, що ч. 2 ст. 66 Закону України «Про правотворчу діяльність» проголошує пріоритет кодексу перед законами України при тлумаченні. Також виникає проблема подальшої систематизації адміністративно-господарських санкцій, які, як правильно зазначається в літературі, доцільно було б систематизувати саме на рівні кодифікованого акту [3, с. 52]. Однією із таких несистематизованих адміністративно-господарських санкцій є примусова ліквідація юридичних осіб.

Ця санкція, вочевидь, є однією із найбільш чутливих заходів державного примусу щодо юридичних осіб, адже впливає на юридичне життя

відповідних осіб, а тому її застосування потребує досконалих процесуальних та матеріально-правових норм, які на сьогодні розпорошені у різних законодавчих актів та не мають цілісного відображення у правовому полі, що ускладнює примусову ліквідацію юридичних осіб у практичній площині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість наукових робіт у цій сфері присвячені процедурам ліквідації у провадженні про банкрутство чи добровільній ліквідації. Зокрема, можна відмітити роботи П.О. Повар, О.В. Адамович, О.М. Скоропис, Ю.А. Попко, Д.В. Жеков, А.В. Зеліско, О.М. Стратюк та деяких інших. Але у цьому разі йдеться, здебільшого, про дослідження ліквідації юридичної особи не як санкції, а як економіко-правовий результат недостатності майна відповідної особи для розрахунків із кредиторами чи добровільного волевиявлення засновників юридичної особи. Разом із тим питання примусової ліквідації юридичних осіб має значну специфіку, обумовлену як загальною можливістю таких процедур, їх підстав, обсягу співвідношення із процедурами ліквідації при банкрутстві та добровільного припинення.

Мета роботи дослідити примусову ліквідацію юридичних осіб як адміністративно-господарську санкцію, встановити характерні особливості цього інституту юридичної відповідальності.

Основний зміст. В юридичній літературі важко знайти визначення примусової ліквідації юридичних осіб як різновиду санкції. Зазначається, що «примусова ліквідація проводиться за рішенням суду у випадках, коли діяльність юридичної особи здійснюється без відповідного дозволу (ліцензії), або така діяльність прямо заборонена законом, або пов'язана з неодноразовими або грубими порушеннями законодавства» [6, с. 126].

Проблематичною є саме сприйняття примусової ліквідації юридичної особи як юридичної санкції. Зокрема, у адміністративно-правових дослідженнях спостерігається спроба відобра-

зити відповідний інститут як певну адміністративну процедуру, а не санкцію. Так, А.П. Нікітіна, робить висновок про те, що застосування суб'єктом владних повноважень до юридичної особи примусового скасування державної реєстрації є виявом його адміністративно-правових повноважень, особливість яких полягає в тому, що державний орган застосовує ці повноваження у сфері господарських відносин у зв'язку з їх порушенням. При цьому заперечується господарсько-правовий характер адміністративно-господарських санкцій, «враховуючи, що орган виконавчої влади, який застосовує адміністративно-господарські санкції, не є суб'єктом організаційно-господарських відносин» [4, с. 151]. Правильність останнього твердження викликає сумніви з урахуванням теорії організаційно-господарських відносин, у яких відповідні суб'єкти характеризуються досить широко. Наприклад, І.М. Кравець зазначає, що суб'єкт організаційно-господарських повноважень – це суб'єкт господарських правовідносин (орган державної влади, орган місцевого самоврядування, господарська організація, громадянин, іноземець, особа без громадянства), який здійснює управління господарською діяльністю суб'єктів господарювання та/або її регулювання (складовою яких є контроль) за наявності для цього правових підстав та фактичних можливостей [5, с. 94]. Але в цілому такі суперечності показують, що в науковій площині відсутнє цілісне сприйняття адміністративно-господарських санкцій як окремої форми відповідальності, що накладає відбиток на встановленні правової природи такого її різновиду, як примусова ліквідація юридичних осіб.

Законодавчі положення щодо примусової ліквідації не лише не містять чіткого визначення відповідної процедури, алей містять цілу низку прогалин та колізій, що утруднюють праворозуміння відповідної форми відповідальності.

Звертає на себе увагу, що значною мірою положення щодо примусової ліквідації юридичних осіб закріплені в Цивільному кодексі України (далі – ЦК України). Зокрема, згідно з п. 2 ч. 1 ст. 110 ЦК України юридична особа ліквідується «за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, за позовом учасника юридичної особи або відповідного органу державної влади»; а згідно з п. 3 ч. 1 ст. 110 ЦК України «за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи в інших випадках, встановлених законом, – за позовом відповідного органу державної влади». Причому, формулювання відповідних положень не дозволяють однозначно відповісти на запитання про те, за позовом якої особи, адже вказівка «за позовом відповід-

ного органу державної влади» додана до третього пункту відповідної частини статті, а вважати цю вказівку як таку, що стосується усіх пунктів не можна, адже відповідно до пункту 1 цієї частини статті 110 ЦК, у якому йдеться про добровільну ліквідацію, чітко вказано на самостійний суб'єкт ініціації ліквідації – орган юридичної особи: «за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, в тому числі у зв'язку із закінченням строку, на який було створено юридичну особу, досягненням мети, для якої її створено, а також в інших випадках, передбачених установчими документами». Ця термінологічна недосконалість проявляється у багатьох інших положеннях законодавства, нівелюючи у багатьох випадках регулятивну силу такої санкції.

Порядок державної реєстрації припинення юридичної особи на підставі судового рішення, що не пов'язане з банкрутством юридичної особи, було врегульовано статтею 38 Закону №755-IV в редакції від 15.05.2003 року.

Згідно з частиною другою цієї статті Закону підставами для постановлення судового рішення щодо припинення юридичної особи, що не пов'язано з банкрутством юридичної особи, зокрема, виступало:

- визнання недійсним запису про проведення державної реєстрації через порушення закону, допущені при створенні юридичної особи, які не можна усунути;
- провадження нею діяльності, що суперечить установчим документам, або такої, що заборонена законом;
- невідповідність мінімального розміру статутного фонду юридичної особи вимогам закону;
- неподання протягом року органам державної податкової служби податкових декларацій, документів фінансової звітності відповідно до закону;
- наявність в Єдиному державному реєстрі запису про відсутність юридичної особи за вказаним її місцезнаходженням.

Як видно, відповідні положення в цілому узагальнювали підстави примусової ліквідації юридичних осіб. Але згодом, при прийнятті нової редакції Закону України № 835-VIII від 26.11.2015, законодавчий порядок державної реєстрації припинення юридичних осіб був позбавлений відповідних підстав, що навіть було визнано позитивом окремими дослідниками. Наприклад, О.М. Стратюк зазначив, що нова редакція Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», яка не містить підстав примусової ліквідації юридичної особи є правильною, оскільки спеціальні умови (підстави) мають визначатися законами залежно від

організаційно-правової форми юридичної особи і виду її діяльності та установчими документами. Адже «саме суд, а не орган державної реєстрації, приймає рішення про примусову ліквідацію юридичної особи» [6, с. 126]. Разом із тим. Із такою думкою не можна погодитися, адже рішення суду приймаються на певних законних підставах. Скасування відповідного переліку у законі без відтворення, наприклад, у ГК України чи іншому законодавчому акті, бажано кодифікованому, створює невизначеність, яка суперечить принципу верховенства права та виглядає явно непропорційною у порівнянні із іншими формами відповідальності, зокрема кримінальної, цивільної чи адміністративної, закріпленої, відповідно у Кримінальному, Цивільному кодексах, Кодексі України про адміністративні правопорушення.

На жаль, ГК України не містить відповідного переліку підстав, а посилається лише на одну із них: «ліквідація суб'єкта господарювання, діяльність якого суперечить закону чи його установчим документам» у назві статті 247. Це виглядає недостатньо системним, позаяк у змісті цієї статті, завдяки змінам, які були внесені у кодекс набуло характеру невизначеності. Зокрема, відповідно до положень цієї статті «у випадках, встановлених законом, до суб'єкта господарювання може бути застосовано адміністративно-господарську санкцію у вигляді його ліквідації за рішенням суду». У цьому випадку назва статті навіть більше пояснює підставу припинення юридичної особи – суб'єкта господарювання, ніж її зміст. Варто пригадати, що первісно ч. 1 статті 247 ГК мала більш розгорнутий зміст: «у разі здійснення суб'єктом господарювання діяльності, що суперечить закону чи установчим документам, до нього може бути застосовано адміністративно-господарську санкцію у вигляді скасування державної реєстрації цього суб'єкта та його ліквідації». Як видається, підстави примусової ліквідації юридичних осіб мали б знайти вичерпну характеристику у ГК України, а не бути декодифікованими шляхом створення ще однієї бланкетної норми.

Не можна також обійти увагою також той факт, що в абзаці дванадцятому частини першої статті 239 ГК в редакції Закону № 642-VII від 10.10.2013 р. визначена така адміністративно-господарська санкція, як «ліквідація суб'єкта господарювання». Звісно, точніше було б говорити про «ліквідацію юридичної особи – суб'єкта господарювання», позаяк суб'єктами господарювання є також фізичні особи – підприємці, а застосування термінології «ліквідація» до цих суб'єктів є недоречною в загально-правовому контексті. У цьому разі точніше було б оговорити про припинення діяльності фізичної особи-підприємця. Але режим такої санкції, очевидно, мав

би відрізнятися від режиму примусової ліквідації юридичної особи. Причому у цьому випадку хоча й на теперішній час це питання є суто теоретичним, враховуючи скасування у Кодексі із процедур банкрутства підходу, що діяв раніше відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання якого банкрутом» про можливість примусового припинення статусу фізичної особи – підприємця та заборони займатися підприємницької діяльністю цій особі протягом 5-річного терміну, воно не позбавлене сенсу для наукового аналізу. Адже питання припинення правопорушення правил ведення підприємницької діяльності у разі систематичного чи грубого їх порушення, пов'язаного, наприклад із кримінальним правопорушенням, не може бути знято з порядку денного національної правової системи, доки існують, наприклад такі покарання у кримінальному праві, як заборона займати певні посади та займатися певним видом діяльності, що можуть бути як основним та додатковим покаранням (ст. 55 КК). Зокрема, застосування відповідного покарання можливе як основного на строк від двох до п'яти років за умови, що воно передбачене в санкції статті (частини статті) Особливої частини КК України чи якщо суд визнає необхідним застосувати більш м'яке покарання на підставі статті 69 КК України. Застосування цього покарання як додаткового – на строк від одного до трьох років (крім окремих випадків) за умови, що воно передбачене в санкції статті Особливої частини КК України; якщо воно не передбачене, але суд визнає за неможливе збереження за особою права продовжувати обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; може бути призначене при звільненні особи від відбування покарання з випробуванням; у разі переходу до більш м'якого покарання суд може і не призначати цей вид покарання. Як зазначають фахівці у цій сфері, на користь ефективності таких санкцій свідчить те, що «певні обмеження, у позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, є суттєвими, елемент кари в цьому виді покарання присутній» [7, с. 174].

Вибір такої санкції істотно обмежений законодавством також для адміністративних стягнень. Зокрема, відповідно до ч. 5 ст. 30 Кодексу України про адміністративні правопорушення позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю призначається судом строком на один рік, коли його спеціально передбачено в санкції статті Особливої частини КУпАП. Хоча й дослідники відмічають, що №ані КУпАП, ані жодний інший нормативно-правовий акт не передбачає порядок провадження по виконанню постанови про позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю»

[8, с. 119]. Попри обмеженість застосування сама наявність таких санкцій служить на користь ідеї пропорційного відображення подібних санкцій в системі АГС за умови закріплення чітких критеріїв та підстав позбавлення особи на певний період займатися підприємницькою діяльністю чи окремим її видом. Власно, позбавлення ліцензії є формою такої санкції. Тому доцільно не уникати регулювання відповідного заходу впливу на порушників правил здійснення підприємницької діяльності, а використати накопичений досвід кримінального та адміністративного регулювання у цій сфері для забезпечення правопорядку у сфері економіки.

Для прикладу, встановлення ознак фіктивного банкрутства цілком можна було б покласти в основу санкції у формі заборони на зайняття підприємницькою діяльністю особі на строк до 5 років. Тут можна пригадати, що декриміналізація відповідного явно протиправного діяння була здійснена Законом України № 4025-VI від 15.11.2011 р., яким було виключено статтю 218 з КК України. До цього закону у ст. 218 КК під фіктивним банкрутством розумілася завідомо неправдива офіційна заява громадянина – засновника (учасника) або службової особи суб'єкта господарської діяльності, а так само громадянина – підприємця про фінансову неспроможність виконання вимог з боку кредиторів і зобов'язань перед бюджетом, якщо такі дії завдали великої матеріальної шкоди кредиторам або державі. Але декриміналізація не означає, що зникли відповідні зловживання підприємців, що намагаються за допомогою процедур банкрутства ухилитися від виконання зобов'язань перед кредиторами: «шляхом застосування процедур банкрутства задовольнити власні інтереси, при тому, не завжди законними способами (фіктивне банкрутство чи доведення до банкрутства)» [9, с. 382]. Суспільство не може не реагувати на подібні зазіхання на господарський правопорядок, позаяк потурання таким порушенням означає руйнування режиму захисту права власності, погіршення інвестиційної привабливості економіки України.

Тому доречно на законодавчому рівні уточнити положення ч. 4 ст. 215 Господарського кодексу України, якими встановлено, що приховування банкрутства, фіктивне банкрутство або умисне доведення до банкрутства, а також неправомірні дії у процедурах неплатоспроможності, пов'язані з розпорядженням майном боржника, що завдали істотної шкоди інтересам кредиторів та держави, тягнуть за собою кримінальну відповідальність винних осіб відповідно до закону. З урахуванням декриміналізації фіктивного банкрутства та приховування банкрутства, потрібно не лише усунути згадку на «кримінальну форму»

відповідальності за такі порушення, але й закріпити відповідні склади у Господарському кодексі чи Кодексі України з процедур банкрутства із встановлення покарання у вигляді припинення статусу підприємця для фізичної особи на строк до 5 років. Застосування відповідної адміністративно-господарської санкції доречно покласти на органи юстиції, які за переліком повноважень, супроводжують діяльність арбітражних керуючих та процедури банкрутства, а також деталізувати порядок звернення відповідних органів до господарського суду, що порушив справу про банкрутство із відповідною заяву. В останньому випадку виникає потреба вирішити не лише матеріально-правові, але й процесуальні проблем відповідної адміністративно-господарської санкції, що потребує окремого дослідження.

Нарешті, вдосконалення порядку застосування адміністративно-господарської санкції у формі примусової ліквідації юридичної особи не можна здійснити без урахування процедурних аспектів діяльності органів, уповноважених здійснювати реєстраційні дії у цій сфері. Зокрема, має бути враховано, що на сьогодні процедура примусової ліквідації жодним чином не відділена від інших процедур реєстраційного характеру, що не мають характеру реалізації певної санкції до юридичної особи. У цьому разі порушення певних процедурних правил з боку державних реєстраторів унеможливорює застосування санкції. Тобто результативність застосування адміністративних санкцій залежить від чинників, які знаходяться за межами безпосереднього механізму реалізації публічної відповідальності, що значно ускладнює притягнення правопорушників до відповідальності.

Наприклад, Рівненський окружний адміністративний суд у справі № №460/2509/19 дійшов висновку, що здійснена відповідачем-1 реєстраційна дія «державна реєстрація припинення юридичної особи на підставі судового рішення, що не пов'язане з банкрутством юридичної особи» щодо Товариства з обмеженою відповідальністю «Екотехбуд» номер запису 16031390011000230 від 25.07.2019 підлягає скасуванню. При цьому суд послався на невиконання державним реєстратором низки дій, серед яких, зокрема, запис про проведення державним реєстратором «реєстраційної дії щодо початку проведення спрощеної процедури державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації», «надіслання суб'єкту державної реєстрації, уповноваженому зберігати реєстраційні справи, документів щодо проведеної реєстраційної дії протягом трьох робочих днів» [10] тощо. Багато у чому це пов'язано із необхідністю вирішення питання універсального правонаступництва [11, с. 51]. Разом із тим, якщо подивитися на суть відпо-

відної справи, що тягнулася понад 7 років, то стає очевидним, що проведення відповідних реєстраційних процедур у належній формі багато у чому унеможлиблювалося прогалиною у законодавстві та у повноваженнях державних органів щодо подачі необхідної інформації та документів державному реєстратору. А першопричиною цьому стає зрівняння процедур проведення ліквідаційних дій, необхідних для примусової ліквідації юридичної особи, із тими процедурами, які зазвичай вживаються самим суб'єктом господарювання при добровільній ліквідації. Хоча таке зрівняння є неефективним, позаяк суб'єкт господарювання в умовах примусової ліквідації не зацікавлений проводити будь-які дії щодо своєї ліквідації та нести додаткові витрати у зв'язку із цим.

Тому до уведення в законодавстві положень про покладення на засновників юридичної особи відповідальності за витрати, які понесе держава при примусовій ліквідації юридичної особи, та створення спеціального державного органу (агенції) щодо проведення відповідних ліквідаційних процедур, реалізації законодавчих вимог щодо застосування адміністративно-господарської санкції у формі ліквідації юридичної особи, залишатиметься неефективною. Як видається, такі повноваження цілком могли б бути покладені на міністерство юстиції України із закріпленням відповідних обов'язків засновників юридичних осіб у господарському кодексі України.

У цьому контексті не можна обійти увагою право засновника юридичної особи ініціювати процедуру відповідної ліквідації.

Наприклад, у постанові Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 06 липня 2022 року у справі № 910/2396/20 [12] зроблено висновок, що «ліквідація юридичної особи – це встановлена законом процедура, результатом якої є припинення діяльності юридичної особи»; «визнання недійсним рішення установчих зборів про створення ОСББ та визнання недійсним статуту юридичної особи, яка існує тривалий час і за період свого існування набула відповідних прав і обов'язків, не призведе до поновлення прав і законних інтересів співвласника ОСББ, який звертається з таким позовом, втім свідчить про втручання суду в діяльність ОСББ, яке втрачає юридичну підставу створення та статутний документ, який визначає обсяг правил, що регулюють правовий стан юридичної особи, відносини, пов'язані з внутрішнім управлінням, стосунки з іншими організаціями чи громадянами, що свідчить про порушення інтересів як ОСББ, так і інших його співвласників, що є недопустимим; «належним способом захисту у разі допущені при створенні юридичної особи порушення, які

не можна усунути, є позов учасника юридичної особи або органу державної влади про ліквідацію юридичної особи (пункт 2 частини першої статті 110 ЦК України)». Таким чином Верховний суд фактично уможливив самостійну реалізацію засновником ініціативи щодо примусової ліквідації юридичної особи, поряд із повноваженнями державних органів. Але це не знімає проблему повноти ліквідаційних процедур навіть у разі ухвалення рішення суду про відповідну ліквідацію. Тому право засновника звертатися до суду з позовом про примусову ліквідацію юридичної особи не виключає необхідність врегулювання порядку фінансування відповідних процедур як економічної бази роботи державного органу, відповідального за проведення цих процедур у повному обсязі, включаючи архівацію відомостей про працю, закриття банківських рахунків, підготовку ліквідаційного балансу тощо.

Висновки. Примусова ліквідація юридичних осіб – суб'єктів господарювання та примусове припинення діяльності фізичних осіб – підприємців мають величезний потенціал впливу на порушників легальних правил здійснення господарської діяльності.

Подальший розвиток такої адміністративно-господарської санкції у законодавстві потребує розширення положень Господарського кодексу України та деталізації повноважень державних органів щодо підстав та напрямів її застосування. Законодавчі положення щодо примусової ліквідації не лише не містять чіткого визначення відповідної процедури, алей містять цілу низку прогалин та колізій, що утруднюють праворозуміння відповідної форми відповідальності.

Скасування переліку підстав примусової ліквідації юридичної особи за рішенням суду у законі суперечить принципу верховенства права та є непропорційним у порівнянні із іншими формами відповідальності, зокрема кримінальної, цивільної чи адміністративної, закріпленої, відповідно у Кримінальному, Цивільному кодексах, Кодексі України про адміністративні правопорушення.

З урахуванням декриміналізації фіктивного банкрутства та приховування банкрутства, потрібно не лише усунути згадку на «кримінальну форму» відповідальності за такі порушення, алей закріпити відповідні склади у Господарському кодексі чи Кодексі України з процедур банкрутства із встановлення покарання у вигляді припинення статусу підприємця для фізичної особи на строк до 5 років.

Вдосконалення порядку застосування адміністративно-господарської санкції у формі примусової ліквідації юридичної особи не можна здійснити без урахування процедурних аспектів діяльності органів, уповноважених здійснювати

реєстраційні дії у цій сфері, шляхом відділення процедур реєстрації факту примусової ліквідації від фактів добровільної ліквідації юридичної особи. Це також вимагає уведення в законодавство положень про покладення на засновників юридичної особи відповідальності за витрати, які понесе держава при примусовій ліквідації юридичної особи, та створення спеціального державного органу (агенції) щодо проведення відповідних ліквідаційних процедур, реалізації законодавчих вимог щодо застосування адміністративно-господарської санкції у формі ліквідації юридичної особи.

Література

- Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням відкритого акціонерного товариства «Всеукраїнський Акціонерний Банк» щодо офіційного тлумачення положень пункту 22 частини першої статті 92 Конституції України, частин першої, третьої статті 2, частини першої статті 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про відповідальність юридичних осіб) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-01#Text>
- «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період»: законопроект реєстр. № 6013 від 09.09.2021 [електронний ресурс] URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=6013&conv=9>
- Подцерковний О.П. Подальша кодифікація та компактизація господарського законодавства на базі Господарського кодексу України. *Вісник Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. Серія «Правознавство»*. 2007. Т. 12. Вип. 11. С. 42–54.
- Нікітіна А. Адміністративно – правовий характер повноважень органів виконавчої влади в сфері примусового скасування державної реєстрації юридичних осіб. *ScienceRise*. 2014. С. 148–151. [електронний ресурс] URL: <https://journals.uran.ua/sciencerrise/article/view/27258/24465>
- Кравець І. Суб'єкти організаційно-господарських повноважень у структурі господарських систем *Jurnalul juridic national: teorie și practică* 2015. 12 (2/1). с. 88–93.
- Стратюк О.М. Підстави ліквідації підприємницьких юридичних осіб *Юридичний науковий електронний журнал*. 3/2020. С. 126–129 [електронний ресурс] URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/31.pdf/
- Мирошніченко Н. А. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. С. 172–175.
- Левицька К.Ю. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як вид додаткового адміністративного стягнення. Том 2 № 4 (2020): *Юридична наука*. С. 114–122. [електронний ресурс] <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/download/242/234>
- Самойленко Г.В. Ткалич М.О. Сучасний стан та перспективи удосконалення законодавства України про банкрутство [електронний ресурс]. *Юридичний науковий електронний журнал*. 9/2020 URL: http://www.lsej.org.ua/9_2021/98.pdf.
- Рішення Рівненського Окружного адміністративного суду від 31 січня 2020 року у справі №460/2509/19 [електронний ресурс] URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/87503311/>
- Будурова Г. М., Подцерковний О. П. правонаступництво прав та обов'язків управителя багатоквартирним будинком при створенні підприємства шляхом виділу. *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск 4 (45), 2022 С. 49–55.
- Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 06 липня 2022 року у справі № 910/2396/20 URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=105189992&red=100003f056cf7b16d9f454e25ca09122ad2b4f&d=5>

Анотація

Войнарівський М. М. Щодо значення та особливостей примусової ліквідації (припинення) суб'єкта господарювання як адміністративно-господарської санкції. – Стаття.

У статті надано теоретико-прикладну характеристику адміністративно-господарській санкції у формі примусової ліквідації (припинення) юридичної особи та припинення діяльності фізичної особи – підприємця.

Зроблено висновок, що подальший розвиток такої адміністративно-господарської санкції у законодавстві потребує розширення положень Господарського кодексу України та деталізації повноважень державних органів щодо підстав та напрямів її застосування з використанням накопиченого досвід кримінального та адміністративного регулювання у цій сфері щодо позбавлення права займатися певною діяльністю.

Обґрунтовано, що скасування переліку підстав примусової ліквідації юридичної особи за рішенням суду у законі суперечить принципу верховенства права та є непропорційним у порівнянні із іншими формами відповідальності, зокрема кримінальної, цивільної чи адміністративної.

З урахуванням декриміналізації фіктивного банкрутства та приховування банкрутства, запропоновано не лише усунути згадку на «кримінальну форму» відповідальності за такі порушення, але й закріпити відповідні складі у Господарському кодексі чи Кодексі України з процедур банкрутства із встановлення покарання у вигляді припинення статусу підприємця для фізичної особи на строк до 5 років.

Вдосконалення порядку застосування адміністративно-господарської санкції у формі примусової ліквідації юридичної особи запропоновано здійснити з урахуванням процедурних аспектів діяльності органів, уповноважених здійснювати реєстраційні дії у цій сфері, шляхом відділення процедур реєстрації факту примусової ліквідації від фактів добровільної ліквідації юридичної особи. Це також вимагає уведення в законодавство положень про покладення на засновників юридичної особи відповідальності за витрати, які понесе держава при примусовій ліквідації юридичної особи, та створення спеціального державного органу (агенції) щодо проведення відповідних ліквідаційних процедур, реалізації законодавчих вимог щодо застосування адміні-

стративно-господарської санкції у формі ліквідації юридичної особи.

Ключові слова: адміністративно-господарські санкції, господарське законодавство, примусова ліквідація суб'єкта господарювання, припинення діяльності підприємця, державна реєстрація.

Summary

Voinariivskyi M. M. On the meaning and features of the forced liquidation (termination) of an economic entity as an administrative and economic sanction. – Article.

The article provides a theoretical and applied characteristic of an administrative and economic sanction in the form of a forced liquidation (termination) of a legal entity and the termination of the activities of an individual entrepreneur.

It is concluded that further development in the legislation of such an administrative and economic sanction requires the expansion of the provisions of the Economic Code of Ukraine and the detailing of the powers of state bodies regarding the grounds and directions of its application using the accumulated experience in criminal and administrative regulation in this area regarding the deprivation of the right to engage in certain activities.

It is substantiated that the abolition in the law of the list of grounds for the forced liquidation of a legal entity by a court decision contradicts the principle of the rule of law and is disproportionate compared to

other types of liability, in particular criminal, civil or administrative.

Taking into account the decriminalization of fictitious bankruptcy and concealment of bankruptcy, it is proposed not only to exclude the mention of the «criminal type» of liability for such violations, but also to enshrine the relevant provisions in the Commercial Code or in the Code of bankruptcy procedure of Ukraine, establishing a penalty for an individual in the form of termination of the status of an entrepreneur for a period of up to 5 years.

It is proposed to improve the procedure for applying an administrative and economic sanction in the form of forced liquidation of a legal entity, taking into account the procedural aspects of the activities of bodies authorized to carry out registration actions in this area, separate the procedures for forced liquidation of a legal entity from the procedures of voluntary liquidation of it. This also requires the introduction into the legislation of provisions on imposing liability on the founders of a legal entity for the costs incurred by the state in the event of the forced liquidation of a legal entity, and the creation of a special state body (agency) authorized to conduct the relevant liquidation procedures and to implement the requirements of the legislation on the application of administrative and economic sanctions in the form of liquidation of a legal entity.

Key words: administrative and economic sanctions, economic legislation, forced liquidation of a business entity, termination of the entrepreneur's activities, state registration.